

Zásady pro psaní odborné práce (Bc., Mgr.) Ondřej Hausenblas

Psaní práce Bc. nebo Mgr. má úkol prokázat odbornou způsobilost v zacházení s obsahem oboru:

1. **spolehlivě získávat informace a vyhodnocovat je,**
2. **vědecky uspořádat informace**
3. **ovládat pojmosloví a termíny,**
4. **provádět vlastní zjišťování**
5. **vyvozovat souvislosti a vytvářet vlastní odborné myšlenky (otázky, výklady, hypotézy, soudy, závěry a návrhy),**
6. **podávat své poznatky odborné veřejnosti.**

Máte tedy tři úkoly v práci Bc. a Mgr.

Máte:

a) jednak prokázat, jak **odborně myslíte**, tj.:

1. ukázat, že jste **ve zvolené problematice velmi dobře informovaní**,
2. ukázat, že **ovládáte způsoby odborného či vědního tázání, zkoumání, myšlení**,

b) prokázat, jak dovedete **vést odborný diskurs**, tj.:

3. projevit, že musíte **precizně ovládat vyjadřování v oboru**. Tento třetí úkol je menší, zdánlivě méně odborný a tím méně vědecký, ale bez něj se práce nezdaří. Musíte znát nejen termíny, ale vůbec výstavbu odborného textu. Výsledkem má být, že bude rozumět každé vaší větě, slova budou sedět, rozvoj textu bude výstižně kopírovat uspořádanost odborného zkoumání a myšlení.

Kvality dobrého odborného textu: velmi výstižné vyjadřování, velká přesnost, vysoká a co nejpřímější sdělnost.

Tomu slouží jak struktura obsahu, tak prostředky formy. Obsah bude strukturován jednak podle věci samé: co k sobě patří v realitě, o které pojednáváte, jak spolu jevy souvisejí. Ale také podle toho, čeho si žádá postupné porozumění vaší problematice: co už může a má být odbornému čtenáři známo, anebo co jsou novinky, závěry. Co musí čtenář pochopit nejprve, aby mohl poté pochopit další části vašeho sdělení. Prostředky formy musejí pomáhat k co nejhladšímu sdělování. V odborném textu netvoříme napětí ani dojetí. Napětí vzniká samo zvidavostí čtenáře, dojem krásy plyne z elegance vašeho řešení i pojednání věci samé.

Odborné psaní je **zvláštní typ psaní**, jiný než povídání, jiný než novinový článek nebo komentář, jiný než beletrie.

- Chce svůj jazyk (slova, stavbu vět),
- svou strukturu textu (seznam, porovnávání, příčinné navazování, argumentaci, analýzu),
- svůj ohled k čtenáři (je zasvěcený, často moudřejší než autor, dychtivý se dozvědět nové),
- svou pozici autora (systematický, zaměřený na věc, poučený plus ochotný se zlepšovat)

Zásadní je **volba a šíře problému** k zpracování. (O „tématu“ přemýšlejte jako o *problému*. Brát téma bez problému vede k vytvoření soupisů – např. soupis událostí nebo knih atp. Ale co z toho? Pouhé „podat přehled“ může být užitečné, ale tím se neprokáže odborné uvažování, jen zručnost nebo základní úkony.

Volíme konkrétní **úzký úsek** problematiky, ten **ukážeme v kontextu** – jednak náznakem, aby bylo vidět, že kontext známe, a aby si čtenář naše výzkumy do kontextů uvedl. Jednak na některé ze souvislostí předvedeme širší kontext důkladněji, protože to pomůže problém řešit, vysvětlit atp. A taky to ukáže, že my to umíme.

Úzký výběr nám umožní práci vůbec zvládnout v čase a počtu stránek. Velké objevy si dejme za cíl na 10-60 let.

Vaše BP/DP nemá působit zbytečným, cvičným, formálním dojmem.

Promyslete, jak nazvat zvolenou problematiku, jak ospravedlnit potřebnost zkoumání (komu pomůže, co dlouho schází, kde je mezera nebo omyl v dosavadních výkladech, atp.). Během práce buďte připraveni název i obhajobu měnit podle toho, jak povyroste váš vhled, vaše porozumění problematice.

Volba problematiky, zpracování údajů a pozorování či pokusů, činění závěrů či dokázání hypotéz má ukázat, že jste hodně **důkladně a obětavě pracovali**. Nikoli nadměrným počtem stránek, nikoli tím, že hluboce rozpitváte podružné detaily. Máte ukázat, že **umíte jít do hlubin**. To chce hodně načíst v odborné literatuře, abyste zjistili, jak se vědci do hlubin problematiky dostávají – jaká je metodologie výzkumu a důkazu, nebo metodika sběru informací, dotazníkového šetření atp. Ale také máte prokázat, že do jisté míry sami dokážete postup zkoumání sami vyvinout.

Jak práci strukturovat?

a) Problematika asi není převratně nová – už má nějakou strukturu: kdo se čím zabýval, co jsou pojmy nejvyšší, co nižší, co je část čeho? Mapu „tématu“ byste měli mít před sebou.

b) Z prvotního průzkumu terénu si uděláte představu, co byste měli ověřit, zjistit, k čemu vlastně poslouží váš výzkum nebo rešerše a úvahy: musíte si **zformulovat výzkumovou otázku = co nás to v dané problematice vlastně zajímá a proč?**

Otázka se vám bude ujasňovat ještě během průzkumu pramenů nebo počátečního experimentování.

c) Až projdete dost pramenů nebo nashromáždíte pilotní průzkum dotazníkem atp., budete mít představu o tom, jak na svou výzkumovou otázku nejspíše odpovědět.

I když dosud pořád nevíte, jak výzkum dopadne, co zjistíte, také si předem **zformulujte odpověď!** Bude ovšem nejistá = **hypotetická**. A ta má být ověřena či vyvrácena další prací na úkolu: hlubším studiem dalších pramenů, velkým průzkumovým šetřením (ne u deseti respondentů, ale aspoň u několika stovek odborně vybraných).

- zda hypotéza představuje logickou a významnou možnost, –
- zda je možné hypotézu ověřit,
- jaký je význam (dosah) hypotézy,
- jak je hypotéza v souladu s existujícími teoriemi (hypotézy, které jsou s touto teorií v protikladu, mají obvykle malou pravděpodobnost pravdivosti svého tvrzení),
- jak je možné hypotézu co nejjednodušeji vyjádřit,
- jak se v hypotéze promítá váš subjektivní přístup

d) Napište si svou hlavní myšlenku, hypotetické tvrzení čili tezi, a s odstupem promyslet, co s tím máte společného vy sami. Jestli vás to intelektuálně přitahuje, anebo jestli na tom nemáte nějaký mocenský, hmotný nebo emoční zájem. Na to si pak budete dávat pozor, abyste byli tzv. objektivní = abyste dávali čtenářům možnost posoudit, nakolik je vaše sdělení nezávislé na někom cizím nebo na vašich vlastních okolnostech, možná i postojích. Má se vidět, že si možnost osobního pokřivení pohledu uvědomujete. Ne že ji vyloučíte, to obvykle ani nejde. Ale nemá narušovat důvěryhodnost vašeho sdělení.

e) Jakmile se začne shromažďovat materiál z pramenů, a budete mít jasněji o své otázce a

hypotéze, budete se rozhodovat o metodologii svého zkoumání:

- podle čeho **vybíráte prameny**, podle čeho **vybíráte předměty zkoumání, účastníky šetření, situace k analýze** atp.

- na co v zkoumání věříte, z čeho vycházíte, kam vaše zkoumání i východiska i postupy patří „historicky“ = v souladu s kterými **proudy** nebo proti kterým proudům jdete.

Také si promyslete **technologie**: typ zkoumání, statistiku a velikost vzorku kvůli spolehlivosti, metody sběru a vyhodnocení dat, atp.

O tom všem musíte dát v práci informaci: nejen použít některou metodu, ale také vysvětlit, jak jste se pro ni rozhodli. Proč, jak se již osvědčila, proč vytváříte nové postupy atp.

f) Během práce si ujasňujte, co jsou důležité kroky, poznatky, obraty v myšlení atp. To jednak v práci jasně ukažte – to budou možná nějaké nové kapitoly, nebo zvláštní typ písma – zvolíte si pro to nějaký jednotný způsob vyznačení. Určitě napodobte ten, který je zvykem v odborných časopisech vašeho oboru. Jednak si ty kroky stále seřazujte a sledujte, jak postupně lépe a z vícera pohledů podporujete svou hypotézu.

g) To, na co přijdete, můžete buď

„**diskutovat**“ - tedy porovnat a konfrontovat s jinými výzkumy, s jinými pohledy nebo postupy, zvažovat toho významnost nebo jak to sounáleží, nebo

aplikovat – na nějakém konkrétním případě, situaci, úkolu využít toho, co vaše průzkumy ukazují, a z aplikace vyvodíte nějaké další důsledky, závěry, včetně případného potvrzení své hypotézy nebo jejího vyvrácení atp.

h) Důležité body zkoumání, uvažování, závěry navíc shrnete na konci práce, v **Závěrech**. Když víte, co jsou důležité body, víte také, co jsou **podrobnosti**, a jak s nimi naložit. Některé neuvedete vůbec. Ty, které jsou potřeba k pochopení něčeho, co uvádíte, by měly mít v práci své místo: často jako **poznámka pod čarou**, nebo poznámky za kapitolou, nebo dokonce za celým textem práce. Čím jsou vzdálenější od místa, k němuž se odkazem vztahují, tím méně lidí si je přečte...

Podstatné a detailní

Vždy si ujasněte, **co je detail, a co podstata**. Co je detail nutný pro pochopení podstaty, a co je jenom ilustrace pro lepší představu. Abyste objasnili nějakou myšlenku, nějaký princip, nebo i jen to, že opravdu platí to, co jste v reálu napozorovali a v analýze vyvodili, musíte poskytnout čtenáři své práce dost propracovaný obraz, který si on dokáže v hlavě také promítnout. Jinak neporozumí. Pro vedoucího a oponenta práce to je obvykle tak, že musí díky vašim přesným a spolehlivým pojmenováním rozpoznat ihned, o čem vedete řeč. Ani povšechně obecná pojmenování, ani tápání mezi nepřesnými výrazy. Musí taky co možná hned vysledovat linii vašeho uvažování: „aha – proto ona chtěla ještě zjistit v novinách z let 44 a 45, jestli přibývá nebo ubývá urážek proti židovským spoluobčanům – jestli je mohli lidé ještě vůbec kolem sebe vidět...“

Úvod se píše až nakonec, hned po závěru! Na začátku práce si pojmenujete problém, položíte první otázky o tom, co nevíte sami, a co se ASI neví odborně, načrtnou se možné postupy, jak zkoumat (rešerše?, pozorování?, dotazníky?, pokus?, aplikace uznávané metody na novém materiálu či situaci?) - plus načrtnou se hypotézy, které nás už napadají (z nich pak vybereme, až poznáme líp materiál a pole zkoumání). Ale úvod není úvodem v postupu vašeho pracování, nýbrž je úvodem pro čtenáře vaší hotové práce. Proto se píše, až když už celou svou práci dobře znáte a máte ji hotovou před sebou.